

– E S S A Y –

Oude wijsheid als houvast voor modern leiderschap

De werkelijkheid van vandaag de dag verontrust velen. Het lijkt alsof de mensheid op ramkoers ligt met haar eigen toekomst. Hoe maken we rechtsomkeer? Oude wijsheden fungeren als houvast voor modern leiderschap”, aldus Hans Siepel in een lezing voor de SVDC-Kenniskring ‘Leiderschap & Communicatie in crisissituaties’ in Zeist.

TEKST HANS SIEPEL

Met ongeloof kijken we naar de opstand van de aarde die met overstromingen, orkanen, smeltende poolkappen, bosbranden en stijgende waterspiegels haar stem laat horen. De afkeer en woede tegen het politieke establishment wereldwijd groeit. Nagenoeg op elk continent staan burgers op tegen hun (corrupte) politieke leiders. Ook zien we de opmars van autoritaire en populistische leiders die met leugens, provocaties en haat als stijlmiddel de internationale politieke arena meer en meer domineren.

Nagenoeg alle oude instituten, van de politieke tot kerkelijke, van de financiële tot de media en wetenschap lijden aan een chronisch tekort aan publiek vertrouwen en zijn daardoor meer en meer een maatschappelijke bedreiging geworden. Feiten, dé waarheid en de vermeende objectiviteit zijn hun overtuigingskracht kwijt. Nog frus-

trerender is dat we er geen sluitende verklaring voor hebben. Dat het ons overkomt zonder dat we het in perspectief of ‘groot verhaal’ kunnen plaatsen. Dat alles tegen de achtergrond van een groeiende, collectieve behoefte aan een nieuw inspirerend ‘groot verhaal’, dat wél houvast biedt.

HOUVAST

Welk houvast kan de oude wijsheid bieden? Welk groot nieuw en inspirerend verhaal reikt zij ons aan? Hoe kan zij een inspiratiebron zijn voor leiders die in dit kritisch tijdsgewricht politieke en bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen? Wat vraagt het van hen? En wat betekent deze wijsheid voor modern leiderschap?

Voordat we deze vragen kunnen beantwoorden, moeten we de vraag beantwoorden wat we onder het begrip ‘werkelijkheid’ verstaan. Het woordenboek geeft de volgende omschrijving: ‘iets wat vaststaat, dat

“DE OPDRACHT VAN
MODERNE LEIDERS
IS HET HERSTELLEN
VAN VERBROKEN
RELATIES”

werkelijk zo is'. Nu brengt deze definitie ons niet veel verder. Want het geeft geen antwoord op de kernvraag wat dan onder die vermeende objectieve werkelijkheid valt; wat feiten en waarheden zijn en wie de architecten zijn van deze werkelijkheidsdefinitie.

Voor een antwoord moeten we honderden jaren terug naar het begin van wat de Verlichtingsovertuigingen zijn geworden, op basis waarvan nagenoeg het gehele westers intellectuele bouwwerk gefundeerd is. De intelligentsia en filosofen van toen droegen de tot dan toe bestaande mens- en wereldbeeld ten grave en bouwden een nieuw bouwwerk. Het dragend fundament van de werkelijkheidsdefinitie is dat alleen over dé (objectieve) werkelijkheid gesproken kan worden als deze uit 'de stof is geboren'. Dit vertrekpunt, dat de bouwstenen van de werkelijkheid materiedeeltjes zijn, is uitgegroeid tot 'onze' dominante en vermeend objectieve kijk op mens en wereld.

Volgens de Verlichtingswetenschap zijn we ons brein. We zijn niet meer dan een 'vochtige robot'. De breinmens als een te programmeren machine. Lange tijd leek het erop dat deze overtuiging onaantastbaar was. De grote politiek-ideologische stromingen schreven hun partijprogramma's vanuit dit darwinistische mens- en wereldbeeld. Hun grote mobiliserende verhalen werden met de inkt van het verlichtingsgeloof geschreven. Westerse wereldmachten veroverden in naam ervan de wereld en zegenden de 'onwetenden' met de hostie van het verstand, wetenschap en techniek. Het was een kwestie van tijd voor de mensheid het aardse paradijs via de deuren van wetenschap en technologische vooruitgang binnen kon gaan. Maar de tijden zijn veranderd. De toestand in de wereld oogt verre van paradijselijk.

ANDERE SPELER

De andere speler op het toneel is de wijsheid. Wat is haar definitie van de werkelijkheid? Niet de materie vormt het cement van de werkelijkheid, maar de niet-stoffelijke substantie 'geest'. Ook in 'onze dagen' zijn tal van waarheidszoekers tot dit inzicht gekomen. De wetenschapper Bernard d'Espagnat, die de Nobelprijs voor religie 2009 ontving, stelt bij voorbeeld 'dat stof of materie niet als de enige werkelijkheid bestempeld kan worden' en Max Planck, de vader van de kwantumfysica, merkte bij de aanvaarding van de Nobelprijs op dat materie eigenlijk geen materie is. Wat wij voor het 'stoffelijke' houden, is het gevolg van een intelligent denkende Geest: de universele Geest. Deze mens ziet het universum niet als een dode machine, maar als een levend en samenhangend 'beziel'd geheel met een evolutionair doel en een richting.

Over dit uiteindelijk evolutionair doel is in de oude wijsheidsliteratuur veel geschre-

ven. Hoe onwaarschijnlijk het op het eerste gezicht ook lijkt, het is dit doel dat ons niet alleen antwoorden aanreikt om ons huidige crisistijdsgewricht te begrijpen maar ook richting en inhoud geeft van wat tegen deze achtergrond van modern leiderschap wordt gevraagd.

HET WEZEN VAN WERKELIJKHEID

De darwinistische evolutieleer vormt de ruggengraad van het Verlichtingsbouwwerk. De oude wijsheid stelt daar een niet-materialistische evolutieleer tegenover. De rooms-katholieke priester, mysticus en bioloog Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) werkte dit nader uit. Hij omarmt de inzichten van de oude wijzen dat het universum een levend en evoluerend verschijnsel is. In deze, met het menselijk verstand bijna niet te bevatten, groots evolutionair proces voorzag De Chardin een cruciaal moment in de geschiedenis, waarbij aan de mensheid een beslissende rol wordt toebedeeld in een nieuwe stap in dit groots en meeslepend verhaal. De mens(heid) als de beslissende schakel in een nieuwe fase in een groots evolutionair proces. Een collectieve bewustzijnstransformatie naar een hogere, geestelijke werkelijkheid.

Wellicht dat wat abstract in de oren klinkt: meer plaats inruimen voor de geestelijke krachten. Maar wie met deze nieuwe bril een blik op de samenleving werpt, ziet dit cruciale punt in de evolutie zich manifesteren. Een steeds groter wordend koor van stemmen zingt het lied van een nieuwe tijd, van een nieuw tijdperk en bevestigen dat we op een kruispunt staan van een paradigmashift.

VAN STOF NAAR GEEST

Het woord 'transitie' is in het publieke debat met een opmerkelijke en niet te stuiten opmars bezig. Jan Rotmans is hier met zijn boek *Verandering van tijdperk* een voorbeeld van. Hij spreekt van de transitie van 'systeemwaarden' naar 'menswaarden'. Of om met Du Chardin te spreken: de transitie van stof naar geest.

Wie met deze nieuwe bril naar de maatschappelijke realiteit kijkt, ontdekt dat veel puzzelstukjes op zijn plaats vallen. Oude systeemoplossingen werken niet meer. Het maatschappelijk debat over uitgeprocedeerde asielkinderen en over de vaccinatie-kwestie zijn de 'morsetekens' van deze paradigmashift. Ook de steeds krachtiger stemmen die oproepen om een menswaardige samenleving te scheppen, illustreren dat we op het kruispunt van oud en nieuw denken zijn beland. Ook Herman Wijffels ziet het omslagpunt als een beweging van onderop: bedrijven die anders gaan opereren, buurtinitiatieven, energiecorporaties die zich bezig gaan houden met circulaire economie.

De paradigmashift zal vanzelfsprekend niet zonder slag of stoot verlopen. De oude

**“WOORDEN ZIJN HET
KRACHTIGSTE
GENEESMIDDEL
WAAROVER DE
MENSHEID BESCHIKT”**

HANS SIEPEL:
“GROOT NIEUW
INSPIREREND VERHAAL.”

machthebbers hebben immers hun statuut, macht, inkomen en positie te verliezen. Het gaat echter om meer dan dat. De omslag treft alles: scholen, ministeries, ziekenhuizen, psychiatrische instellingen en de zorg. Denk maar eens aan de consequenties als in de zorg moet worden erkend dat dementie niet primair een hersenziekte is, maar een stem van de ziel is. Er staat teveel prestige op het spel en het verzet zal hevig zijn. Nagenoeg alle toegepaste wetenschappen, zoals de geneeskunde en farmacologie en andere aanverwante miljardenindustrieën, zouden immers hun benaderingen moeten herzien

De vraag dringt zich op of we deze strijd om dé werkelijkheid langs de weg van de logica kunnen beslechten. Met andere woorden: is er een theorie te vinden die het aannemelijk maakt dat het nieuwe denken niet alleen de toekomst heeft, maar een logisch fundament legt onder het geestelijke mens- en wereldbeeld van de oude wijsheid?

DONKERE MATERIE

Het antwoord op deze vraag is een volmondig ‘ja!’ Met dank aan theoretisch fysicus Eric Verlinde. Stelt u zich de kosmos voor als een groot energetisch geheel. Van dit totale energieveld is nog maar slechts 4 procent verklaard. De overige 96 procent is een groot raadsel en wordt wel ‘donkere’ energie genoemd. Verlinde stelde in 2016 dat we het antwoord niet in

de stof zullen vinden. Een achterhaalde visie, noemt hij het. Onze natuurwetten zijn te veel gebaseerd op een oud idee. De oerknal komt niet uit een nog onbekend stofje voort. De 96 procent donkere energie is helemaal geen materie. Ze heeft een fundamenteel andersoortige substantie. Een niet-stoffelijke substantie. Ze is ‘geestesenergie’.

Teruggebracht tot de eenvoud kunnen we met de theorie van Verlinde het volgende beeld oproepen. Het heelal kent twee soorten energetische ‘bewoners’. De stoffelijk energetische en de geestelijke. Beide spelers horen onlosmakelijk bij elkaar. Om het concreet te maken: geestesenergie kan stoffelijke energie worden en andersom.

De consequenties zijn enorm. Het gehele mens- en wereldbeeld van de verlichtingsdenkers blijkt een illusionaire gedachte, gestoeld op een foute, ondeugdelijke aanname. Het wereldbeeld van vermeende objectiviteit en feitelijkheid leidt geen onafhankelijk bestaan. Integendeel. Ze komt voort uit iets anders. Ze is een geschapen werkelijkheid. Geboren en voortkomend uit de geestesenergie. Verlinde gebruikt hiervoor de term ‘emergent’.

EMERGENTIE

Het is Einstein geweest die ons op deze ‘emergentie-richting’ reeds lang geleden wees met zijn stelling dat het systeem dat het probleem veroorzaakt nooit het oplossingsrepertoire in

huis heeft. Dat dát elders gezocht moet worden. Om emergente verschijnselen te verklaren, moeten we de antwoorden vinden in de werkzaamheid van de geesteswereld.

Zoals eerder opgemerkt biedt de reguliere wetenschap geen houvast. Het nieuwe paradigma is om een mooie uitspraak van oud-autocoureur Jan Lammers om het succes van Max Verstappen te verklaren, de ratio voorbij en puur impulsief. Ook al wordt er op scholen en in universiteiten niets verteld over deze scheppende kracht, toch hebben we allemaal ervaringen met deze energie. In de samenleving en het publieke en vooral het sportdiscours wordt over deze energetische geesteskracht uitbundig gesproken. Vooral de laatste decennia zijn we getuige van de 'opstanding van de geest'. Meditatie, yoga of mindfulness zijn daarvan de uithangborden.

Het zijn vooral (top)sporters die ons wijzen op deze energetische kracht. In woord en daad prijzen zij de geest en zijn onvermoede krachten, met eigentijdse woorden als: 'mindset', 'intuïtie', 'gevoel', 'ingeving', 'mentale weerbaarheid', 'innerlijk weten', 'creativiteit', 'visualiseren', 'in een flow zijn', 'in vervoering raken' en de 'magische krachten' in de sport.

MODERN LEIDERSCHAP

Wat betekenen deze inzichten nu voor modern leiderschap? Het is Herman Wijffels die de opdracht van leiders in dit tijdsgewricht het meest kernachtig samenvat als: het herstel van 'verbroken relaties'. Juist in het losgeraakt zijn van 'onze oorsprong' ligt een groot deel van de problematiek. We leven in een wereld van verbroken relaties, tussen mens en aarde en tussen mensen onderling. De opdracht van moderne leiders is het herstellen van verbroken relaties. Hoe vertaalt zich deze opdracht in de praktijk van alle dag? Waaraan herkennen we moderne leiders?

- Moderne leiders tonen de moed het oude denken ter discussie te stellen. Zij vertegenwoordigen de moderne variant van de mythologische helden.
- Moderne leiders zijn begiftigd met het 'Gorbatsjov'-besef. Ze realiseren zich dat ze er de populariteitsprijs wellicht niet mee winnen, maar dat de transitie van het oude naar het nieuwe denken noodzakelijk is.
- Moderne leiders acteren vooral vanuit gevoel en intuïtie.
- Moderne leiders zijn de aloude politieke dualiteit voorbij (links/rechts, conservatief/progressief) en beseffen dat de toekomst gebouwd moet worden op fundamenten die deze dualiteit overstijgen.
- Moderne leiders beseffen dat we als mensheid op een kritiek kruispunt zijn belandt.
- Moderne leiders zijn zich ervan bewust dat er een nieuwe religiositeit en taal vereist is. Zij hebben oog voor 'de innerlijke veranderingen van de wereld'.
- Moderne leiders beseffen dat niets eeuwig waar is en dat het wijs is om te luisteren naar wat de wereldgeest wil.
- Wijze leiders weten dat de werkelijkheid zich niet objectief buiten ons zelf bevindt.

Hans Siepel

Hans Siepel (1958) studeerde politicologie met als specialisatie internationale betrekkingen en het ontwikkelingsvraagstuk. Hij was werkzaam voor de PPR en later Groenlinks en stapte in 1992 over naar de Nederlandse Spoorwegen en in 1997 naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Daar werd hij plaatsvervangend directeur communicatie. In deze functie was hij woordvoerder van ministers als Klaas de Vries, Hans Dijkstra en Roger van Boxtel. Hij volgde een master Spiritualiteit aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Hij is nu schrijver, moderator, docent en adviseur, vooral op het gebied van risico- en crisiscommunicatie.

- Wijze leiders zijn zich bewust van hun woorden omdat woorden energiedragers zijn. Ze weten dat zij met de wijze waarop zij communiceren een nieuwe werkelijkheid creëren.
- Moderne leiders beseffen dat het dé opdracht van deze tijd is de transitie van systeem- naar menswerkelijkheid te realiseren.
- Moderne leiders hebben het inzicht dat het absolute recht op vrijheid van meningsuiting aan een fundamentele herziening toe is.
- Moderne leiders brengen de geest terug in de taal. Worden zijn volgens de Britse schrijver en dichter Joseph Kipling het krachtigste geneesmiddel waarover de mensheid beschikt." ■